

RIBARSTVO KROZ ETNOGRAFSKI MUZEJ ISTRE/MUSEO ETNOGRAFICO DELL' ISTRIA

IVONA ORLIĆ
Etnografski muzej Istre/
Museo etnografico dell' Istria
Trg Istarskog razvoda 1275. br.1.
HR-52000 Pazin
ivona@emi.hr

UDK 639.2
Prethodno priopćenje
Preliminary communication
Primljeno/Received: 20.05.2014.
Prihvaćeno/Accepted: 26.05.2014.

Cilj je teksta navesti, sistematizirati i analizirati građu Etnografskog muzeja Istre/Museo etnografico dell' Istria vezanu uz ribarstvo od njegovog osnutka do danas. Analizirat će se terenska istraživanja i predmeti koji su se koristili za ulov riba u istarskim rijekama Mirni, Raši i Dragonji te kao kuriozitet i predmet za ribolov presušenog Čepićkog jezera. Također ravnomjerno će se naglasiti i važnost morskog ribolova potkrijepljen predmetima i terenskim izvještajima.

Gljučne riječi: Etnografski muzej Istre, ribolov

Kratka povijest Etnografskog muzeja Istre

Pri Muzeju grada Pazina 1957. godine oformljena je etnografska zbirka koja postaje temelj za osnivanje Etnografskog muzeja Istre. Etnografski muzej Istre, danas i Museo etnografico dell' Istria (EMI/MEI) osnovan je 1962. godine s ulogom centralnog etnografskog muzeja za cijelu Istru. U to je vrijeme EMI u svojem fundusu imao oko 800 predmeta. Samo za usporedbu, danas muzej evidentira više od 8 000 predmeta. Iako mu je i tada uloga bila sveistarska, „Etnografski muzej Istre bio je pod pazinskom upravom, sve dok 1994. godine nije postao jednim od današnjih triju županijskih muzeja“ (Nikočević 2013:7). 1986. godine postavljen je stalni postav koji je i danas uz dopunjavanje i preinake aktivan. Tadašnja nacionalna, ali isto tako i istarska etnografija, prvenstveno se bavila seljačkom kulturom. Upravo je to jedan od razloga zašto je malo građe s obalnog pretežito gradskog područja. Također u svojim je osnucima muzej trebao dokazivati, pored ostalog, i slavensko kulturno nasljeđe Istre te je i to jedan od razloga zašto je morsko ribarstvo, zanimanjem kojim su se pretežno bavili talijanski govornici Istre, donekle lošije zastupljeno. Nastavno u ovom radu analizirati ću politiku sakupljanja i interpretaciju građe EMI/MEI koja je usko vezana uz kopneno i morsko ribarstvo.

Ribarstvo u dosadašnjem postavu

Na legendama dosadašnjeg stalnog postava EMI/MEI-a zabilježeno je da su osnove tradicijskog gospodarstva Istre poljodjelstvo, stočarstvo ali i ribarstvo. Obrada zemlje ovisila je o obliku

tla, a obrađivala se polugom. U plug se uprezalo snažno govedo (popularno zvano Boškarin). Govedo je služilo za vuču kola i drugih tereta pa se upotrebljavalo prvenstveno kao teretna životinja (dok je danas postala regionalni simbol i gastronomska delicija). Uz žitarice uzgajali su se krumpir i zelje kao i mediteranske kulture masline i vinove loze. Također, a i prema tekstu u stalnom postavu, stočarstvo u Istri temeljilo se na uzgoju ovaca. Ovce su prvenstveno služile za prehranu stanovništva u obliku mesa, mlijeka, sira i skute, dok je ovčja vuna bila osnovna sirovina za izradu odjeće. Veliki broj domaćinstava imao je po nekoliko ovaca, dok je u planinskim predjelima Istre od najstarijih vremena osnovnu granu gospodarstva činilo polunomadsko stočarstvo. Ribarstvo, kao treća najznačajnija grana gospodarstva u Istri, karakteristično je u priobalnim područjima kao važan izvor dopunske prehrane te je u nekim obiteljima ribarstvo bilo i osnovno zanimanje. Osim morskog ribarstva uz tokove rijeka bio je razvijen i riječni ribolov, a s obzirom na provenijenciju predmeta u našem muzeju možemo zaključiti da je ribolova bilo i u nekadašnjem Čepićkom jezeru.

Zbirka Gospodarstvo

Zbirke koje su predstavljale prvotni muzejski fundus bile su podijeljene prema materijalima od kojih su izrađeni predmeti: odjeća (tkanine), drvodjelstvo i obrada materijala, lončarstvo, košaraštvo itd. Danas, se građa pokušava kvalitetnije kontekstualizirati i strukturirati. Tako EMI/MEI brine o deset zbirki: Arhitektura i oprema kuće; Gospodarstvo; Proizvodnja tekstila, odjeće i obuće, odijevanje i osobni predmeti; Društvena i duhovna kultura; Migracije; Suvenir i suvremena interpretacija tradicijske kulture; Fotografije, Razglednice, čestitke i pisma; Grafike i Ostavštine.

Predmeti vezani uz ribarstvo nalaze se u zbirci Gospodarstvo. Analizirajući ovu zbirku možemo zaključiti da su prvi predmeti uneseni i inventirani 1957. godine a da do danas, krajem 2014. godine, zbirka broji 1332 predmeta. Strukturirajući zbirku zajedno s kolegicom Dugom Mavrinac odlučila sam je podijeliti prema zanimanjima. Naglašavam da i ova vrsta podjele ima svojih problema i nedoumica npr. da li predmet proučavati i klasificirati prema načinu/prostoru izrade (odnosno tko ga je izradio) ili prema načinu/prostoru upotrebe (dakle tko ga upotrebljava i za što). Pojedini predmeti imali su višeslojne uloge, pa se tako primjerice osti mogu naći i kod kovača i kod ribara.

Statistički analizirajući zbirku najveći broj predmeta nalazi se u kategoriji *Ratarstvo*¹ a redom prema brojnosti predmeta sljedi: *Zanati*,

¹ Predmeti povezani s govedom svrstani su u kategoriju ratarstvo iz razloga što su te životinje služile za rad i to najčešće na polju, i nisu se, osim iznimno, jele. U stočarstvo prvenstveno su svrstavani predmeti koji su bili vezani za ovčarstvo te u manjem djelu uz kozarstvo i sl., dok su posebno kategorizirale predmet iz pčelarstva, svinjogojstva, peradarstva, ribarstva i sl.

Bačvarstvo, Kovačka radionica, Turizam i ugostiteljstvo, Upotreba u kućanstvu, Stolarstvo, Ribarstvo, Stočarstvo, Vinogradarstvo i vinarstvo, Košaraštvo, Rudarstvo, Šumarstvo, Maslinarstvo, Lov, Trgovina, Kolarstvo, Pčelarstvo, Postolarstvo, Klesarstvo, Lončarstvo, Peradarstvo, Željeznica i Svinjogojstvo (tablica 1.).

Tablica 1: Analiza zbirke Gospodarstvo EMI/MEI u brojkama

Podjela predmeta zbirke <i>Gospodarstvo</i> prema gospodarskim djelatnostima i broju zastupljenih predmeta	1957 – 1961	1962 – 1971	1972 – 1981	1982 – 1991	1992 – 2001	2002 – 2014	Ukupno predmeti s dataci.	Sve-ukupno pred.
Ratarstvo	8 pred.	56 pred.	76 pred.	63 pred.	8 pred.	19 pred.	230 pred.	282 pred.
Zanati	1	2	9	70	3	4	89	146
Bačvarstvo	/	18	28	35	12	7	100	115
Kovačka radionica	/	1	/	88	/	1	90	113
Turizam i ugostiteljstvo	/	/	/	/	/	98	98	98
Upotreba u kućanstvu	/	41	23	17	/	6	87	92
Stolarstvo	/	/	3	49	/	11	63	77
Ribarstvo	/	/	6	31	2	7	44	66
Stočarstvo	3	9	14	9	3	6	44	55
Vinogradarstvo i vinarstvo	2	5	4	8	8	2	29	41
Košaraštvo	1	8	8	4	/	/	21	39
Rudarstvo	/	/	/	/	/	35	35	36
Šumarstvo	/	/	4	18	/	/	22	30
Maslinarstvo	/	4	17	7	/	/	28	28
Lov	/	2	3	3	1	5	14	26
Trgovina	/	6	3	4	/	1	14	22
Kolarstvo	/	2	/	11	/	/	13	13
Pčelarstvo	/	/	/	10	/	/	10	10
Postolarstvo	/	1	/	2	/	/	3	9
Klesarstvo	/	1	/	1	/	/	2	6
Lončarstvo	/	/	/	/	/	1	1	1
Peradarstvo	/	/	/	1	/	/	1	1
Željeznica	/	/	/	/	/	/	/	1
Svinjogojstvo	/	/	/	1	/	/	1	1
Nepoznati predmeti								24
ukupno	7	156	198	432	37	203	1039	1332

Kategorizacija predmeta prema lokaciji, upozorava da je otkup predmeta do 1981. godine vršen isključivo u ruralnim područjima, ponajviše centralne Istre. Gradska područja počinju se spominjati tek u periodu nakon 1981. godine i to prvenstveno Pazin pa Rovinj i na kraju Umag i Poreč s po jednim predmetom. Od 1992. godine vrše se otkupi i u Puli, da bi u zadnjoj dekadi većina predmeta bila otkupljivana u Poreču, Labinu, Pazinu, Puli, Vrsaru, Raši i Fažani. Znakovito je, da su se otkupljivali predmeti iz ribarstva u Mošćeničkoj Dragi, dok tek kasnije, i u znatno manjem broju, u Fažani, Puli i ostalim ribarskim mjestima na zapadnoj i južnoj obali Istre. (Mavrinac, Orlić: 2014.)

Iz tablice se može zorno uočiti i da su predmeti vezani uz turizam (u najvećoj mjeri morski turizam) otkupljivani isključivo u zadnjoj dekadi i to najviše s Poreštine.

Na osnovu muzejske dokumentacije možemo također zaključiti da su se predmeti otkupljivali, i još se otkupljuju, ovisno o planu i programu rada, odnosno, ovisno o tematskim izložbama. Primjerice, radi pripreme postojećeg stalnog postava i tematiziranja pojedinih zanata poput *kovačije*, otkupio se velik broj predmeta vezanih uz kovačku radionicu, ista se praksa primjenjivala i kod obrade stolarstva, kolarstva itd. Predmeti se i danas, također, otkupljuju i prema planu budućeg stalnog postava koji je osmišljen kroz likove npr.: rudara, turističkog djelatnika, ratara, ribara, vinara itd.

Ribarstvo

Na osnovu uvida u inventarne knjige i rekognosciranje terena iz 1983. godine i analizom tablice možemo zaključiti da se najviše predmeta koji su vezanih uz ribarstvo otkupljivalo 80-ih godina.

Prva evidentirana četiri predmeta ribarstva (velika ribarska svjetiljka na plin za ribolov na *sviću*, ribarska mreža, osti i mreža za ribolov) koje nalazimo u dekadi od 1972. godine do 1981. prema nepotpunim inventarnim knjigama ne možemo odrediti odakle su porijeklom niti kako su došli u muzej osim da su svi predmeti vezani uz morski ribolov. Za peti predmet (vrša) znamo da je otkupljena od Romana Načinovića, a predmet je koristio Josip Načinović iz Kožljaka. Naredni predmet (mreža – *šak* – vreća za lovit ribu) poklon je Dinka Načinovića također iz Kožljaka kojeg je koristio za ribolov dok je postojalo Čepičko jezero.

U sljedećoj dekadi u kojoj je otkupljeno i najviše predmeta pronađeni su i izvještaji s terena. Otkupljeni su *krsilo* i *rešeto* iz Nove Vasi pored Brtonigle, navedeni su predmeti korišteni za ribolov na rijeci Mirni. Iz zapisa s terena u svibnju 1983. godine u Novoj Vasi s kazivačem Matom Đurđevićem rođenim 1911. godine saznajemo da su se:

„Pored svakodnevnih gospodarskih poslova stanovnici sela Nova Vas kod Brtonigle bavili i

ribolovom na rijeci Mirni i njenom ušću. Do regulacije Mirne bio je ribolov razvijeniji i bogatiji ulovom jer se u naplavljenim močvarnim ravninama i rukavcima riba duže zadržavala i lakše ju je bilo uhvatiti u plićacima i golim rukama. Više se ipak lovilo u ušću i to za vrijeme oseke kada riba ostaje u plićacima. Za to su se koristila ova pomagala: *krsilo* (Nova Vas), *kršilo* (Srbani) i *rešeto*. *Krsilo* je vrsta osti sa dva do tri reda dužih željeznih šiljaka zabijenih u paralelno razmaknute letve. Šiljci su čelični i završavaju asimetričnim kukama, a načinjeni su od opruga. Letve su sa gornje strane spojene pomoću dvije poprečne daščice u koje su utaknuti krajevi rašalja od drška. Drška dugačka 1,5 m od prirodne je rašljaste grane. *Krsilom* se lovilo hodajući nizvodno tako da se voda zamuti, pa se *krsilo* nasumce zabija ispred sebe. Tako su se najčešće lovile ribe *pašare*. Za lov po plićacima koristilo se *rešeto* – željezni obruč koji je sa jedne strane zatvoren željeznom žicom isprepletenom u obliku mreže. Njime bi se, također nasumce, poklopila riba. Promjer rešeta je 35 cm. Na taj način lovile su se različite ribe: ulpine, brancini, ciuli, pašare i ugori. Na rijeci se lovilo mrežama: *buliga* i *kagu*. Vrše (*naše*) i udice (*paranga*) nisu upotrebljavali. *Buliga* je 2-3 m dugačak štap koji završava rašljama savinutim u krug. Naokolo kruga opletena je mreža duboka 190 cm. *Buligom* se riba hvata sa obale i to kada je voda mutna. Kada su riječne struje jake *buligom* love po dva ribara. Jedan je drži za dršku, a drugi drži konopac zavezan za krug mreže, kako je voda ne bi odnijela. *Bulige* su više koristili ribari iz Kostanjevice koji su imali i čamce – batele.

Za ribolov na rukavcima Mirne/*mala reka*/ koristila se naročito mreža u obliku lijevka na čiji se užu dio nastavljala šira mreža za uhvaćenu ribu *lvriča*. Ribolov takvom mrežom *lkagu*/ danas nije dozvoljen pa se njen izgled nije mogao utvrditi drugačije nego po opisu kazivača iako se ona upotrebljavala do prije 3 godine, a vjerojatno se upotrebljava i danas“ (TI: 89).

Slijede otkupi iz Mošćeničke Drage iz 1984. godine vezani uz ribarenja na moru. Nismo uspjeli odgonetnuti zašto su se predmeti otkupljivali upravo iz ovog mjesta pored puno poznatijih ribarskih gradova u Istri. Tome se otkupu pripisuje 24 predmeta (od posuda za

soljenje ribe, konopa, signalizatora, kormila, ferala, mreža do sidra, udica i parangala) i prateći spis s terena. Kazivač Albino Feolja iz Mošćeničke Drage rođen je 1910. godine većinu predmeta je upotrebljavao on sam i njegov otac. O ovoj je obitelji zapisano:

„Obitelj Frolja generacijama se bavila isključivo ribarstvom. Zadnjih godina kazivač se sve manje bavi lovom jer je ostario i nema pomoćnika. Ribarstvu ga je učio otac i stariji ribari.

Ribarske mreže radili su sami ribari zimi kad se nije moglo loviti. Kazivač je pomogao ocu i majci u pravljenju novih i krpanju starih. Kod kuće su se radile sve mreže osim onih za srdele koje su bile velikih dimenzija i sitnih „oka“ njih su kupovali u Trstu ili Rijeci, a kod kuće su ih samo krpali. Svaka „barka“ imala bi po dvije takve za lov na srdele, a u more se bacala navečer i vadila ujutro. Jedan kraj mreže vezao se za stijenju „grotu“ a drugi kraj za sidro ili pluteni signalizator „senja“. Gornji kraj mreže ima plutene kolutove raspoređene u razmaku od 10 cm koji joj onemogućuju da potone. Rub se zove „cima“, kolutovi „šurgi“, a zajednički naziv za taj niz je „šugrenica“. Donji kraj otežan je olovnim valjcima „olovnicama“. Kad bi bio dobar ulov, mogla se napuniti čitava barka ribom.

Tuna je velika riba pa nije potrebno da mreža za njen lov bude gusta. U Preluci i danas postoje ostaci „tunere“ drvene konstrukcije u moru sa koje se posmatrao dolazak jata tuna. Lovile su se u mjesecu augustu. Za lov su trebala biti najmanje dva ribara. Mreža se ostavljala u moru 3-4 dana i vezivala za „grotu“ i sidro.

Tunara je bila visoka oko 10 metara sa improviziranom kabinom na vrhu. Ribari koji su posmatrali more morali su biti zaštićeni slamnatim šeširom širokog oboda zbog zaštite od jakog sunca.

Mreže za jastoge imaju dužinu od oko 60 m. Postavlja se kao vrsta prepreka na dnu tako da se u nju hvataju razne vrste rakova. Na gornji rub nanizani su „šugri“ a na donji „olovnice“. U vodi ostaje preko noći. U novije vrijeme lovi se većim ribarskim brodovima „kočama“. Na taj je način ulov obilniji i sigurniji zbog pokretljivosti motornog broda.

Ribari za lov koriste drvene barke, a otok Cres je bio jedan od centara za izradu brodica. Vesla su ponekad izrađivali samo ribari, najčešće od bukovog

drveta. Kormilo barke zajedno sa ručicom naziva se „*timun*“. Čamac se vezivao za „*grotu*“ ili za sidro. Položaj sidra označava se plutenim „*senjalima*“ ili „*bovama*“ oblika dvostrukog stožca.

Prilikom noćnog ribolova upotrebljavala se svjetiljka „*feral*“ koja je bila pričvršćena na „*provu*“. Ferali su se kupovali u Trstu. Zvonastog su oblika sa kapom od lakšeg metala. Dio u kojem gori petrolej i koji se pokriva staklenom kupolom zove se „*tubo*“. U pumpu „*depozit*“ stavlja se mješavina zraka i „*petrolja*“ pa se ta smjesa ispumpava u otvor na „*feralu*“ u kojem se prethodno zagrijao špirit.

Za lov ribe upotrebljavale su se i dvije vrste udica: „*povraz*“ i „*palingal*“. „*Povraz*“ je duži komad tanjeg konopa namotanog na pačetvorinastu osnovu od drveta „*kaladuricu*“ (u novije vrijeme izrađuje se od stiropora). Na kraju konopa je željezna kuka raznih dimenzija – udica. Udicama se moglo loviti iz barke ili sa obale, a pričvrstile su se za *grotu* ili za *senjal* te ostavile neko vrijeme u vodi. Parangla „*palingar(l)*“ je dug do 150 metara i sastavljen od 20 – 30 udica. Na njega se stavi mamac „*ješka*“, zaveže ga se za *grotu* ili *senjal* i ostavi neko vrijeme u moru. Razmak između udica je oko 4 „*pas*“ (4 metra). Težina jedne tako uhvaćene ribe je oko 10 kg. a najčešće se hvataju „*grunji*“ i zubaci.

Ostima su se služili svi oni koji su imali sigurnu ruku. Nasađene su na drvenu dršku duljine najmanje oko 2 m. Lovilo se sa barke ili sa obale i to najčešće velike ribe – zubaci i *grunji* te sipe, hobotnice i lignje. Riba se konzervirala soljenjem u posudama od dužica „*mujcima*“. Slagale su se jedna uz drugu, a kada se nasložio jedan red, isti bi se posolio i na njega slagao slijedeći, opet se posolio i tako redom do vrha. Za napuniti jednu posudu srednje veličine trebalo je oko 20 kg ribe i oko 5 kg soli. Na vrh posude stavljao se drveni poklopac i otežao kamenom. Najbolje spremljene ribe bile su one koje su stajale oko godinu dana“ (TI-85).

Kronološki gledano zanimljiv je i sljedeći predmet, drška za osti, koji se kupio u poljoprivrednoj apoteci 1984. godine kako bi se pomoću istog nadomjestila drška koja nedostaje.

U narednoj dekadi sa samo dva predmeta, u djelu zbirke Gospodarstvo koji se odnosi na ribarstvo, nalaze se osti koje su do sada spadale pod kovačnicu jer su otkupljene zajedno s predmetima iz

kovačke radionice koja je bila smještena u Žminju u centralnom djelu Istre. Analizom ovog predmeta možemo zaključiti da je trgovina bila razvijena i da su se predmeti kupovali kod majstora iz udaljenijih krajeva vjerojatno putem vrlo raširenih sajмова u Istri.

Sljedeći otkupi odnose se na razdoblje od 2002. do 2014. godine u tom se periodu, dakle do danas, planski otkupljuju predmeti vezni uz ribarstvo i maritimnu kulturu zbog potrebe novog stalnog postava u čijem je konceptu osmišljen i lik ribara iz Fažane. Kao jedan od rezultata tog istraživanja tekst je Borisa Koromana nekadašnjeg kustosa EMI/MEI. U samom početku navodi da je ribarstvo i maritimna kultura Istre ostala izvan centralnog fokusa etnografa i etnologa što se može uvidjeti i kroz analizu zbirke Gospodarstvo. I Koroman, kao i prijašnji etnolozi u Istri, naglašava važnost poznavanje talijanskog jezika², te multikulturalnost i multietničnost stanovništva s kojima vodi razgovore nazivajući ih istriotskim govornicima. Autor u tekstu nabroja i opisuje plovila koja su se koristila za ribolov u Fažani (*batana, batel, bragoc, trabakul, guci, leut, gajeta, pasara, keić i šakaleva*) te naglašava da se često tipovi barki nazivaju prema ribolovnoj mreži. Također vrši podjelu plovila i prema kretanju: na vesla (barke su se mogle pokretati veslanjem s obje ruke ali je poznat način veslanja i s jednom rukom za polaganije kretanje u ulovu na lignje) te kretanje jedrima koje su između dva svjetska rata polako istiskivali brodski motori (Koroman, 2007: 87-92).

Brod, odnosno barka nekada (ali sve više i danas) privilegija je bogatih ali i hrabrih koji su se za vrijeme vladavine Italije zaduživali. „Stoga je i postojala socijalna podjela poznata na čitavom Sjevernom Jadranu na one koji su se nazivali *paron de barca* (gazda) i ostale zapravo nadničare (Koroman, 2007: 93). O odnosu gazde i nadničara možemo iščitati i iz rukopisa sačuvanog u muzeju s terenskog istraživanja u području Ližnjana iz siječnja 1983. godine, razgovor je vođen s Božom Vujinićem, rođenim 1905. godine:

„Stanovnici Ližnjana od starine su se bavili stočarstvom, poljodjelstvom i ribarstvom. Za vrijeme Italije ribu su lovili sa brodova talijanskih posjednika koji su im pribavljali sav potreban materijal. Mreže su dobivali u balama i sami su ih priređivali i kada je potrebno impregnirali i krpali. Mreža se impregnirala

² Iz analize terena koji je obavljen 10. svibnja 1983. u Kostanjevica saznajemo:

„Kazivač Marija Mian

Prije II svjetskog rata ribolovom na rijeci Mirni najviše se bavio suprug kazivačice, Antonio Miani. Pri ribolovu služio se i manjim čemcem batel. Pojednosti o pomagalima i načinu ribolova nisu zabilježeni jer je Antonio toga dana bio izvan kuće. Obitelj govori jedino talijanski jezik“ (TI – 90).

(pinjati mrižu) jednom mjesečno nakon što završi posljednji *škur*, mrak. U jednom mjesecu ima 16 takvih mrakova. Za *pinjati mrižu* koristi se kora smrike. Koja se skuha, pa se mreža ostavi u toj tekućini da se moči. Mreže su bile dugačke i preko 100 paši. Po tri takve mreže ponekad su se spajale pa se lovilo na pošte. Uvečer bi je bacali, a ujutro bi je vadili iz mora. Ulov bi se tada dijelio prvo na dva dijela: jedan za gazdu a drugi za ribare koji bi ga između sebe raspodijelili. Češće su se u takvom lovu udruživali rođaci. Ližnjan je bio poznat po tome što je u njemu bilo najviše velikih mreža, kojima se lovila sardela, *loncarda*, *šuri*, *bobe* i *švorbe* (skuše). Ulovljena riba najčešće se prodavala u Puli. Ribarsku posadu sačinjavao je jedan *kapitan*, 1 motorista, 4 *svičara* (na svakoj barci po jedan) (TI-88).

Nastavno Koroman nabraja načine ribarenja: uz pomoć mreža, parangala, udicom (i danas popularan među sportskim ribolovcima), ostima, *panulama* te lov uz pomoću vrša ali i klopama za rakove. Otkupljeni ili donirani predmeti za potreba novog stalnog postava su čaklja, kuke, sidra, parangal, osti, konopi, koloture, mreže raznih veličina ... Većina je predmeta iz Fažane. Treba naglasiti da je u zadnjem periodu otkupa nabavljena pored već navedenih predmeta i hvataljki za rakove kao i košara za školjke.

Kroz inventirane podatke i nabrojane predmete možemo zaključiti da se u Etnografskom muzeju Istre čuvaju predmeti ili terenski zapisi koji pokrivaju morski i slatkovodni ribolov. Tako imamo terenske zapise ribolova s tri istarske rijeke (Raša³, Mirna i Dragonja⁴); zatrpanog

³ Ribolov na rijeci Raši zabilježen je u Gorici (selo pored rijeke Raše između Barbana i Pićna) 23. lipnja 1982. s kazivačem Blažom Roce, rođ. 1896. godine: „Na rijeci Raši ribe su se hvatale na više načina. Tamo gdje su bile ustave za mlinove bacala se vrša, pletena od pruća povezanih bekom. Vrša je bila okrugloga presjeka i prema vrhu se sužavala. Lovilo se i udicom – ili jednom ili pomoću nekoliko njih nanizanih na duži štap. Poznat je bio i lov dinamitom i *karburom* (CaCo₃) koji bi se stavio u staklenu bocu, na njega bi se nalilo malo vode pa bi se začepljenu bocu sa kakvim utegom bacilo u vodu. Nisu poznati načini trovanja ribom“ (TI-94).

⁴ O ribolovu na rijeci Dragonji saznajemo iz kazivanja Giovannia Rihter, rođenog 1905. i Ivan Rihter, rođenog 1933. pretpostavljam da je ovo istraživanje vođeno oko 1983. godine:

„U ribolov na rijeku Dragonju odlazili su iz sela oko Kaštela: Gadera, Malotija, Šjeronija, Paledegija, Vižinada. Lovili su od polovice travnja sve do jeseni. Vrše su izrađivali od *kane* (trstike) koju su povezivali žicom. Tako se lovi i danas ali nitko to ne želi priznati i pokazati svoju vršu. U Šjaroniji ih je izrađivao Aldo Vidonis, Kaštel kbr. 48. pristao je da uz naknadu izradi jednu vršu za EMI (o.a.

Istarskog jezera - Čepičko jezero⁵; na lokvama⁶; moru (okolica Ližnjana i Mošćeničke Drage); te izlov rakova u Fažani i školjaka na Limskom kanalu. Nedostaje još primjerice izlov spužvi koji je bio aktivan u zadnjim desetljećima 19. stoljeća a navodi se da se najkvalitetnije spužve „love uz fažansku obalu“ (Caprin, 1889: 226).

Zaključak

Možemo zaključiti da su u Etnografskom muzeju Istre/Museo etnografico dell' Istria, iako skromno, zastupljene sve vrste ribarstva: morsko, riječno, jezersko ali i ribolov na lokvama. Odnosno sve vrste ribolova koje su bile prisutne u Istri. Također naznačen je uzgoj školjki te lov na rakove. Nedostaje analiza lova s podvodnom puškom kao i lov na spužve. U skorijoj budućnosti planira se kontekstualizirati ribarstvo i kroz sport. Primjerice u Poreču je Sportsko ribolovno društvo Zubatac osnovano 1955. godine i aktivno je do danas. Ribarstvo se mora analizirati i kao važan segment industrijske baština Istre kroz postojeće i ugašene tvornica riba te nekadašnjih putujućih ali i današnjih suvremenih ribarica. I u konačnici kroz turizam i to prvenstveno kao atraktivnoj gastronomskoj ponudi. Tako se u Istri danas nude fešta od *grancipora*; fešta od sipa u Funtani; fešta od *kapešanti* u Novigradu; fešta od sardela u Fažani...

Ribarstvo je bilo važan gospodarski segment Istre u prošlosti. Danas, osim kroz prehrambeno prerađivačku gospodarsku komponentu postaje sve zamjetniji dio istarskog turističkog proizvoda, ali i dio istarskog kulturnog identiteta.

vrša i podaci o otkupu nisu nađeni u Muzeju). Riba se hvatala i trovanjem karbitom, sumporom a *japnom* osobito za *bižate*. Najčešće ribe su: mrena, trote, šćama i vogori ili bižati. Upotrebljavala se i mreža na motki *buliga*. Kada je nizak vodostaj izbacuje se voda pa se pokupi riba“ (TI – 93).

⁵ Čepičko jezero (oko 860 hektara) isušeno je 1932. godine za vrijeme vladavine Italije i nastaje Čepičko polje. Smješteno je u istočnom djelu Istre na zapadnom podbrežju planine Učke. Uz Čepičko polje danas su smještene tzv. čiribirska sela: Nova Vas, Letaj, Grobnik, Čepić, Brdo, Kostrčani, Jasenovik i Šušnjevića.

⁶ „Na lokvama se riba lovila kada bi se poslije velikih kiša prelila voda iz lokve, ili pak isušivanjem pličina pomoću kakve *golice*. Za vrijeme oštrijih zima, kada bi se voda u lokvama zaledila, probijao se led pa se riba mogla hvatati štapom ili rukom. Na lokvama se najčešće mogla uloviti ugora (do 1.5 kg.) Ugor je osjetljiv na mutnu vodu pa pliva prema površini te se može lako uhvatiti“ (TI-94).

Literatura

Caprin, Giuseppe. 1889. *Marine Istriane*, Stabilimento Art.Tip. G Caprin, Edit, Trieste

Koroman, Boris. 2007. Plovila, način ribarenja i ribarski pribor u Fažani u vremenu oko Drugog svjetskog rata. U: *Fažanski libar 2* (ur. Mirko Urošević) Općina Fažana, 87-101

Mavrinac, Duga i Orlić, Ivona. 2014. Zbirka gospodarstvo Etnografskog muzeja Istre/Museo etnografico dell'Istria jučer, danas, sutra (u objavi)

Nikočević, Lidija. 2013. Uvod. U: *Popratno izdanje uz izložbu MEMOBOX: Prvih 50 godina Etnografskog muzeja Istre*, (ur: Tamara Nikolić Đerić), Pazin: Etnografski muzej Istre/Museo etnografico dell'Istria: 6-11

Izvori

Muzejska dokumentacija Etnografskog muzeja Istre/Museo etnografico dell' Istria (inventarne knjige 1-15 i terenski izvještaji 85, 88, 89, 90, 93, 94, 95

FISHING THROUGH THE ETHNOGRAPHIC MUSEUM OF ISTRIA/ MUSEO ETNOGRAFICO DELL'ISTRIA

(Summary)

The aim of the text is to mention, systematise and analyse the materials of the Ethnographic Museum of Istria/Museo etnografico dell'Istria related to fishing since its foundation to the present day. The field research and items which were used for catching fish in the Istrian rivers Mirna, Raša and Dragonja, and as a curiosity the item for fishing in the dried up Lake Čepić, will be analysed. The importance of sea fishing, supported by the items and field reports, will be equally emphasized.

Key words: Ethnographic Museum of Istria, fishing

